

## **Gyermekek a hatósági eljárásokban**

### Elemzés az országgyűlési biztos vizsgálatai tükrében

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény (Obtv.) az országgyűlési biztost a hatóságok, közszolgáltatást végző szervek tevékenységének vizsgálatára hatalmazza fel. A biztos segítségét – életkorától, cselekvőképességétől függetlenül – bárki kérheti, akinek megítélése szerint a hatóság eljárása/mulasztása alapvető jogaival összefüggésben visszásságot okozott. A vizsgálat további feltétele – a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát kivételével – a közigazgatási jogorvoslati lehetőség kimerítése, illetve jogorvoslati lehetőség biztosításának hiánya. Ezen feltételek fennállása esetén az ombudsman hivatalból is eljárhat. Az országgyűlési biztos eljárását kizárja, ha a sérelmezett határozat felülvizsgálata iránt bírósági eljárás indult, vagy az ügyben jogerős bírósági határozat született.

Az Obtv. alkalmazásában hatóságnak minősül a közigazgatási feladatot ellátó szerv. Ezen törvényi felhatalmazás teszi lehetővé az országgyűlési biztos számára a gyermekjóléti szolgáltatók, a gyermekvédelmi gondoskodásban élők számára otthont nyújtó ellátását biztosító nevelőszülők, lakásotthonok, gyermekotthonok, gyermekvédelmi szakszolgálatok vizsgálatát. A gyermekek védelméről és gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) 11. § (2)<sup>1</sup> bekezdése az országgyűlési biztost a gyermeki jogok védelmére kötelezi. Jelen tanulmány a klasszikus hatósági – jegyzői gyámhatóságok, városi gyámhivatalok – munkáját érintő, elsősorban panaszra indult vizsgálatok tapasztalatait, megállapításait foglalja össze.

A jegyző feladat és hatáskörébe tartozó ügyek<sup>2</sup> közül az országgyűlési biztos hivatalánál panaszként nagyjából a védelembe vétel, illetőleg az ideiglenes hatályú elhelyezés jelenik meg. Ennek okát egyrészt abban látom, hogy a gyámhatóság feladat és hatáskörébe kevesebb ügycsoport tartozik, mint a gyámhivataléba, másrészt ezek kevésbé „érzékeny” területek. A védelembe vétel a szülői felügyeletet nem érinti, az ideiglenes hatályú elhelyezés pedig olyan függő jogi helyzet, amelynek felülvizsgálata a gyermek családba való visszakerülését is eredményezheti.

A védelembe vétel célja a veszélyeztetett gyermek családi környezetben való nevelkedésének – segítséggel történő – biztosítása. A Gyvt. 1997. november 1-jét követő hatálybalépésekor a települések jelentős részében még nem működött gyermekjóléti szolgálat. A működők feladataik ellátásának módját, szakmai kompetenciáikat keresték, megpróbálva definiálni magukat a gyermekvédelmi ellátórendszerben. Ebben az időszakban a gyermekjóléti szolgálat javaslatára nagyon ritkán indult védelembe vételi eljárás. A kisebb településeken jelenleg is tapasztalható a „kapcsolt munkakörben” való feladatellátás, vagyis az ügyintéző birtokvédelemmel, majd építésüggyel, ezt követően gyámügyekkel foglalkozik, ami azt eredményezi, hogy szakmailag egyik területben sem tud igazán elmélyülni.

A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX.10.) Korm. rendelet (Gyer.) vonatkozó rendelkezései szerint a jegyzőnek a védelembe vételi eljárás során tárgyalást kell tartania. A tárgyalás célja, hogy hozzásegítse a szülőt és a gyermeket a védelembe vétel okának, céljának jogkövetkezményeinek megismeréséhez. A tárgyalás megtartása nélkül elrendelt védelembe vétel ma is tapasztalható.

---

<sup>1</sup> 11. § (1) A gyermeki jogok védelme minden olyan természetes és jogi személy kötelessége, aki a gyermek nevelésével, oktatásával, ellátásával, ügyeinek intézésével foglalkozik.

(2) A gyermek alkotmányos jogainak védelmét az országgyűlési biztos (a továbbiakban: biztos) a maga sajátos eszközeivel segíti, és ennek során *a*) a biztos feladata, hogy a gyermek alkotmányos jogait érintő - tudomására jutott - visszaéléseket vizsgálja, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményezzen, *b*) a biztos az *a*) pontban megnevezett intézkedéseiről évente beszámol az Országgyűlésnek.

<sup>2</sup> A gyermekvédelmi és gyámügyi feladat és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhatóság szervezetéről szóló 331/2006. (XII. 23.) Korm. rendelet 3. §

Ha a szülők szóbeli „ígéretet” tesznek a családgondozóval való együttműködésre, a védelembe vételre akkor sem kerül sor, ha az előzményi iratok alapján indokolt lenne a hatósági intézkedés. A védelembe vételi határozatokra jellemző a szülőkre vonatkozó kötelezések, figyelmeztetések, felszólítások általánossága, formális volta. Sajnálatos, hogy a családgondozó által készített egyéni gondozási-nevelési tervekben meghatározott feladatok is általános megfogalmazásokat tartalmaznak, hiányoznak a határidők, a felelősök. A terv készítésében nem vesz részt a gyermek és/vagy a szülő sem, azt aláírásával sem hitelesítheti. A Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kistéleplülésen 2007 végén éhen halt gyermek ügyében hivatalból folytatott vizsgálat a hatóság és a szolgáltatók közös felelősségére mutatott rá. A vizsgált esetben az éveken át fenntartott, formális védelembe vétel, a gyermek érdekét szolgáló hatósági intézkedés – családból való kiemelés – elmulasztása a gyermek halálához vezetett.<sup>3</sup>

Azokban az esetekben, amikor a gyermekjóléti szolgálat az alapellátásban folytatott igen rövid, egy két hónapos „gondozás” után, annak eredménytelenségére hivatkozva tesz javaslatot a védelembe vételre és a hatósági intézkedést követően – többnyire más kirendelhető szakember hiányában – ugyanaz a családgondozó látja el a feladatot, a gondozási folyamat eredménytelensége prognosztizálható.

A kamaszkorú gyermekükkel való probléma rendezéséhez (otthonról való kimaradás, nem megfelelő baráti társaság, a szülő számára elfogadhatatlan partner, a szexuális élet korai megkezdése) sokszor a szülők kérik a gyermekjóléti szolgálat segítségét. Megoldásnak a gyermek „intézetbe” helyezését látják, ennek hiányában az alapellátástól, illetőleg a hatósági intézkedéstől várják gyermekük gyors „megjavítását”. Ha ez nem történik meg a szülők – együttműködésük hiányában is – a szolgáltatókat, hatóságokat hibáztatják. Ha a rendelkezésünkre álló dokumentumok alapján a vizsgálat megállapítja, hogy a védelembe vételi eljárást, a felülvizsgálatot a gyámhatóság a hatályos jogszabályoknak megfelelően folytatta le, valamint a segítő tevékenység is a gyermek érdekében történt, a szülőket tájékoztatjuk arról, hogy a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetése csak a szülők, a gyermek, a szolgáltatás nyújtó és az egyéb segítők közös munkájával lehetséges. A gyermekjóléti szolgálat nem mentesítheti a szülőket a szülői felügyeletből adódó kötelezettségek teljesítése alól.

A szexuális abúzzsal érintett gyermekek az őket ért zaklatást szinte minden esetben titkolják, gyakran felnőtt korukig magukba zárják, ezért a gyermek egészséges fejlődéshez való joga érvényesülése érdekében – a legcsekélyebb gyanú esetén is – a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai, a hatóságok kötelesek a gyermek védelme érdekében a szükségesnek tartott intézkedéseket megtenni. Az eljárást, ha az családtagot (pl. mostohaszülőt, nagyszülőt) érint a gyermeket gondozó szülő zaklatásnak tartja. A tények tisztázása – lehetőség szerint –, teljes körű feltárása nélkül azonban nem születhet döntés annak megalapozottságáról, vagy hiányáról.

A szolgáltatók és hatóságok mulasztása következtében az alábbi vizsgálat az Alkotmány 67. § (1) bekezdésében deklarált, a gyermeket az állam és a társadalom részéről megillető védelemhez és gondoskodáshoz való joga sérelmét állapította meg. A gyermekjóléti szolgálat segítségét az anya alkoholista férje családját bántalmazó magatartása miatt kérte. Az alapellátásban való gondozás során a két leánygyermekről kapott pedagógiai jellemzés utalt visszahúzódó magatartásukra, az érintésre való megrettenésükre, a kisebbik lány tekintetében a fejlődő nőiesség eltitkolására. A nagyapa részéről való szexuális zaklatás gyanúját a családgondozó feljegyzése rögzítette. A gyermekjóléti szolgálat pszichiátere az anya kezeletlen pszichés betegsége miatt javasolta a gyermekek védelembe vételét, és többször felajánlotta a családtagok terápiás kezelését, amivel megerősíthető, vagy kizárható lett volna a

---

<sup>3</sup> OBH 1024/2008.

szexuális bántalmazás gyanúja. A kezelést az anya visszautasította. A szexuális zaklatással kapcsolatban az anya tájékoztatást kapott a gyermekjóléti szolgálat lehetőségeiről és kötelezettségéről, egyéb intézkedés azonban nem történt.

Az anya – miután azt élte meg, hogy az a probléma, amelyben segítséget kért, nem oldódott meg – a felmerült szexuális bántalmazás gyanúját pedig hátrította, nem volt hajlandó együttműködni sem a gyermekjóléti szolgálattal, sem a gyámhatósággal. Az együttműködés hiányára hivatkozva a jegyző kérte a védelembé vételi eljárásból való kizárását, melynek a felettes hatóság helyt adott. Az eljárást lefolytató jegyző nem hallgatta meg a családot már évek óta gondozó gyermekjóléti szolgálat családgondozóját, a szexuális abúzusra utaló jelzést figyelmen kívül hagyta, nem vette figyelembe a pszichiáter anya betegségére utaló azon jelzését sem, mi szerint az anya kezeletlen pszichés problémáival gyermekei egészséges fejlődését veszélyezteti. A jegyző annak formális lefolytatását követően a védelembé vételi eljárást megszüntette.<sup>4</sup>

A gyámhivatalok eljárását sérelmező panaszok jelentős része a kapcsolattartás szabályozásával, végrehajtásával függ össze. A kapcsolattartásra jogosult szülők nagyszülők többnyire az eljárás elhúzódását sérelmezik. Kétségtelen tény, hogy a hatóságok az e tárgyban benyújtott kérelmekről többnyire az ügyintézési határidő többszörös túllépésével hoznak érdemi döntést, ami már önmagában sérti a tisztességes eljáráshoz fűződő jog követelményét.

A kapcsolattartásra kötelezett (a gyermeket gondozó) szülők a gyámhivatal eljárási bírságot kiszabó határozatait általában azért kifogásolják, mert véleményük szerint a gyermeket a kapcsolattartásra megfelelően felkészítik, ha felöltöztetve, kétnapi váltóruhával ellátva kiállítják az ajtóba. A bírságot szülő azzal védekeznek, hogy az önhibájukat kizárja, ha a gyermek (aki sok esetben csak óvodás, vagy kisiskolás korú) saját, „önálló, befolyásolástól mentes akaratából” nem megy el a másik szülővel. A gyermek csomagként való átadásának megghiúsulásáról nem egyszer videofelvétel, vagy írásos dokumentum készül. Az igen tetemes iratanyagok tanúsága szerint a gyámhivatalok a végrehajtási eljárás megindulását követően az előzőekben ismertetetteket kéthetente jegyzőkönyvben rögzítik, az első érdemi döntés, fél-egy év múlva születik.

A gyermek családi kapcsolathoz való jogát sérti, amikor a jogosult szülő végrehajtási kérelmét a gyámhivatal akkor is „önhiba” hiányában utasítja el a kérelmet, ha a gondozó szülő kijelenti, hogy a jövőben sem hajlandó a kapcsolattartást biztosítani, mert szerinte a szabályozás – annak helye, ideje, a jogosult szülő személye, vagy körülményei miatt – nem szolgálja a gyermek érdekét. Volt példa arra is, hogy a szakértő kirendelésére csak hónapokkal az eljárás megindulását követően került sor, a hatóság, az eljárást a szakvélemény beérkezéséig felfüggesztette, majd amikor – ugyancsak több hónap múlva – beérkező szakvélemény szerint „nem merült fel adat arra nézve, hogy az apa nyíltan az anya ellen nevelné a gyermekeket”, ismét elutasította az anya végrehajtási kérelmét. Az anya az országgyűlési biztos segítségét akkor kérte, amikor már több mint egy éve nem találkozott gyermekeivel. A végrehajtás elrendelésére csak a vizsgálatunk megindulását követően, a gyermekek védelembé vételére annak lezárása után – a biztos kezdeményezésére – került sor.

A kapcsolattartás megghiúsítása esetén – a gondozó szülő figyelmeztetését követően – a gyámhivatal a gyermekjóléti központ kapcsolatügyeleteinek, illetve a gyermekjóléti szolgálat közreműködését, vagy védelembé vétel elrendelését kezdeményezheti. Ezen lehetőség eredményessége kérdéses. Valószínűleg a kapcsolattartást megghiúsító szülő tisztában van azzal, hogy a védelembé vétel során meghatározott magatartási szabályok megszegése esetén alkalmazott „más gyermekvédelmi intézkedés” nem eredményezi a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezését, vagy átmeneti nevelésbe vételét. A hatósági intézkedés akkor lehet eredményes, ha az abban foglalt magatartási szabályok konkrétak, a szülőket

<sup>4</sup> OBH 1241/2004.

együttműködésre készítetik. Vizsgálati tapasztalataink sajnos nem biztatók, a védelemben vétel formális voltát tapasztaljuk, amelyet a gyámhatóság éveken át fenntart, vagy az első felülvizsgálat során megszüntet. Egyik vizsgált esetben a kapcsolattartásra jogosult anya kérelmére indult védelemben vételi eljárás. A környezettanulmányban a családgondozó a gyermekek személyi adatain kívül csupán a lakáskörülmények nevelésükre való alkalmasságát rögzítette, ebből következően veszélyeztetett helyzetük hiányát állapította meg. Nem volt adat sem az anyai kapcsolattartások során felmerült konfliktusokról, sem azok rendezése érdekében tett javaslatról. A védelemben vételi eljárás során a jegyző a szülőket és a gyermekeket nem hallgatta meg, nem nyilatkoztatta őket arra vonatkozóan, hogy a gyermekjóléti szolgálattal való együttműködés vállalják, a védelemben vétel okáról, céljáról, jogkövetkezményeiről a tájékoztatást megkapták. A határozatban a jegyző a kirendelt családgondozót felhívta a gondozási-nevelési terv 15 napon belüli elkészítésére. Gondozási terv azonban nem készült, a családgondozó által kitöltött adatlapokon nyoma sem volt az anyával való kapcsolat felvételének, vagy az arra utaló kísérletnek, továbbá ugyancsak nem volt bejegyzés a kapcsolattartás működésének elősegítése érdekében végzett szociális munkáról. A családgondozó a féléves helyzetértékelésében rögzítette, hogy gondozási-nevelési tervet azért nem készített, mert a védelemben vételt – a gyermekek veszélyeztetettsége hiányában – nem tartotta indokoltnak. Az éves felülvizsgálatkor az apát a gyámhatóság tárgyalásra idézte, a védelemben vételt kezdeményező anyát azonban nem értesítette. A tárgyaláson az ügyintéző, a családgondozó és az apa vett részt. Az ügyintéző ismertette a családgondozó – a gyermekek védelemben vételének megszüntetésére vonatkozó – javaslatát, melyet az apa tudomásul vett. A jegyző a gyermekek védelemben vételét megszüntette. A határozatról az anya nem értesült.<sup>5</sup>

A kapcsolattartással összefüggő vizsgálatok esetében tapasztalható a hatósági és a segítő munka ötvözése. Jelesül az ügyintéző a kapcsolattartási problémák jelzésekor nem tisztázza, hogy a kérelem a kapcsolattartás szabályozására, vagy jogerős döntés esetén végrehajtásra, illetve konfliktuskezelésre irányul. A kapcsolattartás szabályozására, végrehajtására vonatkozó kérelmekről érdemben kell döntenet, a hatóság hatáskörébe nem tartozó kérelmek esetén az ügyintéző kötelezettsége tájékoztatást adni arról, hogy a konfliktuskezelés nem hatósági ügy, arra a gyermekjóléti szolgálat, vagy mediátor kompetens. A jogbiztonsághoz fűződő alapjogot sérti ugyanis, ha az ügyintéző a hatósági eszközök felhasználásával (idézetek kibocsátása, jegyzőkönyvi meghallgatások, az eljárás tárgyaként a kapcsolattartás feltüntetése) valójában szociális munkát végez.<sup>6</sup>

A vizsgálati tapasztalatok szerint a gyámhivatalok a kapcsolattartás végrehajtása során a gyermekjóléti szolgálatok közreműködését elenyésző számban kérik, ritkán élnek a védelemben vétel lehetőségével is, szankcióként a kapcsolattartást megghiúsító szülő figyelmeztetését, eljárási bírság kiszabását, költségtérítést alkalmaznak. A rendőrség közreműködésével végrehajtott kapcsolattartást sérelmező panasz nem érkezett hivatalunkhoz. Álláspontunk szerint az így kikényszerített kapcsolattartás nem is szolgálja a gyermek érdekét. A kapcsolattartást huzamosabb ideje megghiúsító szülő kiskorú veszélyeztetése miatti feljelentésére – a Btk. 2005. szeptember 1-jén hatályba lépett módosítása óta – egy esetben volt példa.

A gyermek megfelelő testi, szellemi, erkölcsi fejlődéséhez szükséges – legjobb érdekét szolgáló döntést –, szüleinek kellene meghoznia, még akkor is, ha elvált vagy nem együtt élő szülőkről van szó. A szülők megegyezésének hiányában a kapcsolattartásról hatósági döntés születik, annak végrehajtását ugyancsak a hatóság kényszeríti ki. Az országgyűlési biztos vizsgálati, intézkedési lehetősége a hatósági eljárásokra korlátozódik, hatásköre hiányában a

<sup>5</sup> OBH 1251/2008

<sup>6</sup> OBH 2338/2008., 3640/2008.

szülők magatartását nem vizsgálhatja, legfeljebb felhívhatja a figyelmüket a gyermekeik jogait mélyen sértő, egész további életükre kiható magatartásuk következményeire.

A gyermek ideiglenes hatályú elhelyezésre a gyermek azonnali elhelyezését megalapozó súlyos veszélyeztetése esetén kerülhet sor. Súlyos veszélyeztetésnek számít a gyermek olyan bántalmazása, amely életét közvetlen veszélynek teszi ki, vagy fejlődésében jelentős és helyrehozhatatlan kárt okoz.

Az ideiglenes hatályú elhelyezést sérelmezők többnyire szülők, vagy a gyermeket nevelő nagyszülők, esetleg más hozzátartozók, akik szerint a gyermekek jogait sértette a szerető családi környezetből való kiemelésük. A beadványok olykor arról tudósítanak, hogy a gyermeket a hatóság a szülők tudta nélkül – az iskolából, óvodából –, számukra ismeretlen helyre vitte, kapcsolatot nem tarthatnak egymással. Az ilyen jellegű beadványok megalapozottságára ez idáig nem volt példa.

Az ideiglenes hatályú elhelyezések tárgyában indult eljárások egy részére jellemző, hogy az eljárást a hatóság lefolytatja, érdemben azonban nem hoz döntést. Jellemzően a büntetés-végrehajtási intézetben lévő, vagy a családtól különülő szülő, nagyszülő jelzi a gondozó szülő gyermek fejlődését veszélyeztető magatartását, és kéri a gyermek intézményi, vagy nála való elhelyezését. A gyámhatóság a jelzést követően megkeresi a gyermekjóléti szolgálatot, védőnőt, óvodát, iskolát. Ha a kapott tájékoztatások a gyermekek veszélyeztetettségét nem támasztják alá, hatósági intézkedésre nincs szükség, az eljárást a hatóság befejezettnek tekinti. Ezen eljárások a gyermeki jogokat nem, de a tisztességes eljáráshoz való jogot sértik.

Az ideiglenes hatályú elhelyezés ellen 2005. október 31-éig jogorvoslati kérelmet lehetett benyújtani. Erre tekintettel, ha a panaszos magát az ideiglenes hatályú elhelyezést sérelmezte vizsgálat indítására csak a jogorvoslati lehetőség kimerítését követően volt lehetőségünk. Az Obtv. jelenleg lehetővé teszi, az ideiglenes hatályú beutalások alapjogi szempontú vizsgálatát. Tapasztalataink szerint már maga a megkeresés a hatóságokat az eljárás határidőn belül történő befejezésére, a gyermek érdekeit leginkább szem előtt tartó döntés meghozatalára sarkallja.

A hatóságok elsőként akkor is a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezéséről döntenek, ha a gyermek családból való kiemelésének szükségessége az alapellátásban való gondozás, vagy a védelemben vétel eredménytelensége miatt válik szükségessé. Az elmúlt évek során mindössze egy vizsgált esetben fordult elő, hogy a gyámhivatal a védelemben vétel eredménytelensége miatt átmeneti nevelésbe vételi eljárást indított. A szülő a gyermekjóléti szolgálattal nem működött együtt, megtagadta a hatósággal és a gyermekvédelmi szakszolgálattal való együttműködést is. A gyermek szakértői bizottság előtti megjelenését csak akkor tette lehetővé amikor – többszöri időpont egyeztetést követően – a gyámhivatal eljárási bírságot rótt ki. A szülő ragaszkodott ahhoz, hogy a vizsgálaton ő is részt vegyen, melyet azért nem lehetett elvégezni, mert a gyermek nem volt hajlandó megszólalni. Végül a gyámhivatal a gyermek ideiglenes hatályú elhelyezése mellett döntött, amelyet – az apa agresszív magatartása miatt – csak rendőri segítséggel lehetett végrehajtani.<sup>7</sup>

A karhatalmi segítséggel fogatosított végrehajtás csak azokban az esetekben igazolható, ha az a gyermek érdekében történik és/vagy más módon nem lehetséges. Ha a családon belüli erőszakot követő rendőri intézkedés során a gyermek magára maradna, vagy biztonsággal családi környezetében nem hagyható, az intézkedés jogszerűnek tekinthető. Az országgyűlési biztos a gyermekek rendőri segítséggel való végrehajtással történő ideiglenes hatályú elhelyezését a gyermeki jogokat sértőnek ítélte a következő esetben: a rendőri intézkedésre azért került sor, mert az apát – egy családi veszekedés során – a gyermekek anyja késsel megsebesítette. A családon belüli erőszakot az intézkedő rendőr nem jelezte a

<sup>7</sup> OBH 4272/2008.

gyermekjóléti szolgálatnak, arról a családgondozó csak egy hét múlva – az alapellátásban való családlátogatásakor – értesült. Ekkor az anya már elvonókúrán volt, a lakás elhanyagolt, piszkos volt, valamint az élelem is kifogyott. A családgondozó megítélése szerint a gyermekek veszélyeztetettsége olyan mértékű volt, hogy azonnali elhelyezésükre volt szükség, annak szükségességét még a délelőtt folyamán egyeztette a gyámhatósággal. A szociális munkás tájékoztatása szerint délutáni órákban – rendőri kísérettel – élelemvitel céljából kereste fel a családot. A gyermekeknek ekkora a családtagok már vittek ennivalót. Miután a délutáni családlátogatás a gyámhatóság ügyintézési határidején kívül esett a gyermekeket rendőrségi határozattal és kísérettel vitték befogadó otthonba. A családgondozó már hosszabb ideje gondozta a családot, az apa soha nem volt agresszív sem vele, sem gyermekeivel, az anya nem tartózkodott otthon, így az azonnali hatályú családból való kiemelés megalapozatlan volt.<sup>8</sup>

A gyermekek azonnali hatályú elhelyezését viszont önmagában megalapozza, ha a szülő csecsemő- és kisiskoláskorú gyermekeit éjszakára, felügyelet nélkül magukra hagyja. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz fűződő jogát sértette, amikor a gyámhatóság a gyermekek ideiglenes hatályú elhelyezése tárgyában, a családgondozó jelzését követő egy hónapra tűzött ki tárgyalást.<sup>9</sup>

A tisztességes eljáráshoz fűződő jogot sérti, ha a gyermek ideiglenes elhelyezéséről szóló döntést megelőzően a beutaló hatóság, a szülőt akkor sem hallgatja meg, ha a gyermek aktuálisan nincs a fejlődését (vélelmezhetően) veszélyeztető környezetben.<sup>10</sup>

Szülői gondoskodás hiányában – a törvényi feltételek fennállása esetén – a gyermek sorsát megnyugtató módon örökebefogadással lehet rendezni. A gyermek ezen helyettesítő védelemhez való jogát sérti, ha az átmeneti nevelésbe vett, huzamosabb ideig semmilyen családi kapcsolattal nem rendelkező gyermek örökebefogadhatóvá nyilvánítására vonatkozó eljárást a gyámhivatal – bár azt a gyermekvédelmi szakszolgálat többször kezdeményezte – csak évek múlva indítja meg. Az eljárás elhúzódása elsősorban a csecsemőkoruktól nevelőszülőnél nevelkedő gyermekek jogát sérti. A csecsemő ilyenkor „belenő” a nevelőcsaládba, előfordulhat, hogy komoly érzelmi sérülés nélkül a nevelőszülőtől a gyermeket nem lehet elválasztani.<sup>11</sup>

A nagy létszámú gyermekotthonok kiváltásáról, a gyermekek családias elhelyezését biztosító nevelőszülőhöz, lakásotthonba, vagy gyermekotthonba helyezéséről – többszöri határidő módosítást követően – 2007. december 31-éig gondoskodni kellett. A gyermekotthonok átalakításával összefüggő panaszok általában a gyermekek megszokott környezetükből való, előzetes felkészítés nélkül, iskolaváltással, továbbá kapcsolattartási lehetőség korlátozásával is járó, szakértői vélemény hiányában hozott gondozási hely megváltoztatását sérelmezték. A kiváltás következményeként a korábban egy helyen nevelkedő gyermekek együttes elhelyezése maradéktalanul nem volt biztosítható. Kétségtelen tény, hogy a megszokott környezetből való elköltözés, a társaktól, gondozóktól való elszakadás óhatatlanul kisebb, nagyobb törést okoz a gyermekben. Alapjogi szempontból mindez azonban nem kifogásolható, ha az állami ellátórendszer – a gondozási hely megváltoztatását követően is – biztosítja a gyermekek életkorának, fejlettségének, egészségi állapotának megfelelő teljes körű ellátást, oktatást, nevelést, személyes kapcsolataik ápolását.

A szülői gondoskodást helyettesítő védelemben részesülő kiskorúak esetében az ellátórendszert fokozott felelősség terheli a gyermek életkorához, fizikai és mentális állapotához igazodó – (a szakirodalom már a gyermek legjobb érdekét használja, ezért használtam ezt a jelzőt) mindenekfelett álló érdekét szolgáló – gondozás, nevelés

<sup>8</sup> OBH 3402/2006.

<sup>9</sup> OBH 2721/2008.

<sup>10</sup> OBH 4644/2007.

<sup>11</sup> OBH 5763/2005.

biztosítására. Ezért a gondozási hely intézményes megváltoztatása érdekében a szakszolgálatnak az elhelyezési javaslat kialakítása érdekében – a szakértői vélemény ismeretében – ún. helyezési értekezletet kell összehívnia. Az értekezleten van lehetősége arra, hogy a gyermeket az őt érintő kérdésekben meghallgassák, a részére biztosított ellátásról, nevelésről, oktatásról véleményt nyilváníthasson. A hatósági határozat nélkül, illetőleg szakértői vélemény hiányában és/vagy elhelyezési értekezlet mellőzésevel, történő gondozási hely megváltoztatása a gyermek gondoskodáshoz és védelemhez fűződő jogával összefüggő visszásságot okoz és sérti a gyermek véleménynyilvánításhoz való jogát is.<sup>12</sup>

Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa a gyermeki jogok és mindenekfelett álló érdekek érvényesülését segítő a 2008. évben – teljes mandátumának időtartamára – Gyermekjogi Projektet indított. A biztos az előbbieken bemutatott töretlen gyakorlatot fenntartva, a projekt keretén belül továbbra is kiemelt figyelmet szentel a gyermeki jogok védelmének, különös tekintettel a gyermeket érintő hatósági eljárásokkal kapcsolatos panaszok kivizsgálásra.

Dr. Györffy Zsuzsanna

---

<sup>12</sup> OBH 2977/2005., OBH 5474/2005.